

HAYAT

AYDA BİR ÇIKAR FİKİR ve EDEBİYAT MECMUASI

YENİ TERTİP: № 2. ŞUBAT 1930

*Yapanlar, doğuranlar, yaradanlar
yalnız nikbinler, idealistlerdir.
Bedbinler doğuramaz, hayatı idame
edemez, Tarihi yoğuramaz.*

MÜNDERECAT

Eskiler alayım	Celâl Nuri	97
Yunan istiklâli, 100 üncü senenin dönümü	Salih Tosun	106
Standardisation	Servet Hayri	114
Gazetecilik buhranı	Helvacıoğlu	118
Verem olmuş bir devlet	A. H.	127
Kitabiyat	"	139
Pekinde keşfedilen Maymun-İnsan	C. N.	142
Eski ilim	C. N.	146
Lisan mes'alesi : Nereye gidiyoruz ?	Muallim Hüseyin Kâzım	150
Bir Devlet bankası	Akil Emrullah	154
Abdülhamide Wilhelmi nasıl curnal etmişler?	İbrahim Halil Paşa	157
Umumî harbin zuhûrî sebepleri	Feyzi	163
Mahmut Esat Beyefendiye	Ağaoğlu Ahmet	173
Bir taht daha yıkılıyor mu ?	Rauf Ahmet	176
Kooperatif	Dr. Orhan Sadeddin	189

ANKARA ve İSTANBUL

İdare eden: CELÂL NURİ

İSTANBUL, DEVLET MATBAASI

NUSHASI : 20 K.

Yunan istiklâli

Yüzüncü senenin dönümü

1830 senesi şubatının 3 ünde Londrada Rus, Fransız ve Büyük-Britanya devletlerinin murahhasları, Lieven, Montmorency — Laval ve Aberdeen Yunanistanın teşkiline dair bir vesika imzaladılar.

“Madde 1 — Yunanistan müstakil bir devlet teşkil ve tam bir istiklâlin icabatından olan bütün siyasi, idarî ve ticarî hukuktan müstefit olacaktır.

Madde 2 — Hududa aittir. İlh.,

İşte o muahedenin imzası üzerinden tam bir asır geçti. Yunanistan bugün şenlik içindedir. Muhelif vasıtalarla o gün tes'it ve tebcil ediliyor.

Büyük — Britanyadan harben ayrılan Amerika'nın birleşmiş devletlerinin istiklâl bayramına ingilizler candan, gönülden iştirak ediyorlar. Kezalik İspanya ve Portugaldan zorla koparılan Orta ve Cenubî Amerika devletlerinin istiklâlleri bu iki sabık metbu devleti alâkadar etmektedir.

İmdi biz türkler için bu yıl dönümü tabîi bir hâdisе teşkil eder; bizi sıkırmaz. Fakat teessüfle görüyoruz ki bu millî hâdisе, Yunanistanda, türk aleyhdarlığına yeni bir sebep oluyor.

Buna mukabil türk matbuatı bu hâdiseye hiçbir ehemmiyet vermiyor ve hatta müverrihlerimiz ona dair neşriyatta bulunmuyorlar. Halbuki bu vak'a mütevazidir; onlara da, bize de aittir; tarihimizin bir faslıdır. Kalem sahiplerimizin bu derece sükûtiliği affedilemez.

Kezalik, fransızlar, şu aylarda Cezayirin kendi-

leri tarafından zaptının Yüzüncü senesini kutluluyorlar.

Bizim tarihimizin “içinde,” olan bu hâdise de müverrih beylerin iltifatına nail olmamıştır.

Bir müverrih gözü ile bakacak olursak yunanlılar bu bir asırda rûştlerini ispat ettiler. Hele ticaret ve gemicilikte en ileri milletler sırasına girdiler. Bunları hep itiraf ederiz. Lâkin milletin seciyesi bir düzgünlük arzede biliyor mu, siyasette bir kemal gösterebildiler mi? Bu iki noktada cidden tereddüt ederiz. Siyasette Yunanistanın hataları birer şaheserdir.

Yirminci asırda Atina kabinesi derecesinde hata irtikâp eden bir tek devlet yoktur. Anadolu hezimetini kendisini dev aynasında görmeyen, tilki sözlerine kapılmanın bir eseridir. Ticarete, gemicilikte, maarifte bunca terakki gösteren bir milletin “Mégalomanie,” yi böyle azıtlı en yüksek şahikalardan paldır küldür yuvarlanması misli görülmemiş felâketlerdendir, ve, Ezop sağ olsaydı bundan mülhem olurdu.

Yunanistan küçük bir devletti; Anadolu hezime-tine rağmen büyüdü. Üç buçuk milyon nüfus altı buçuğa yaklaştı. Fakat kendi itiraflarına göre Yunanistan büyüdü, şu kadar ki yunanlılık küçüldü. Türkiyede, Bulgaristanda, Rusyanın cenubunda ne kadar rum varsa Yunanistana göçtü. Yunanistan çok şişti, ve, kolay istikraz aktedebildiğinden ezici yüklerin altında kaldı.

Şişkin bir cüsse!

Bununla beraber tasdik etmeliyiz ki yunanlılar yabana atılır bir kavim değildir. Dünyanın hiçbir noktası yoktur ki rum orada bakkallık, tefecilik etmesin. Amerikada yarım milyon rum yaşıyor, ve bu halk ana vatanla alâkasını kesmemiştir. Çinde, Habeşte, Cenubî Afrikada, Afrikanın en koytu ve kötü müstemlekelerinde rum cemaatlerine, kiliselerine, dalaveracılarına rasgelirsiniz. Rumlar Marsil-

yada, Mısırdâ, Londrada, New Yorkta beynelmilel iktisadiyatın mütehassısı oldular ve çok zenginleştiler. Çalışmanın yolunu biliyorlar. Fakat “bakkallık,” ruhlarına nafiz olmuştur. Yunanlılar sadece bir esnaf millettir. Şu yüz senenin tarihine nazar edersek Yunanistanın bu devrede meziyet gösterdiğini teslim ederiz. Seviye yükseldi. Garphılarla aralarındaki mesafe azaldı. Yalnız kahvehane siyaseti bu milleti tebah ediyor.

Bu derece kurnaz bakkal ve sarraf olan Yunanlının gururunu okşayınız, derhal onu aldatır ve her entrikanıza alet edebilirsiniz. Netekim Lloyd Georges, Adalardenizinin öte yakasında bir serap göstermekle muhterem Venizelosu tilkinin kargayı ladatması gibi igfal etti.

Tilkinin Kargayı aldatması teşbihi doğru değil. Tilkinin üzüm yüklü bir hayvanı kuyuya atılmaya sevketmesi masalı daha doğru. Munsıf olalım. Yunanlılarda bu karakter düşkünlüğü, bu “Mégalomanie,” siyasette beceriksizlik olmakla beraber sair hususlarde gözle görülür derecede hareket var.

Rumlar lâyük olamadılar, hâlâ son derecede müteassıptırlar. Bunun sebebini arayalım.

Rum istiklâlinde Ortodoks kilisesi birinci derecede âmildir. Yunanistan istiklâlini kazanmadan evel aptal ve sersem osmanlılığın içinde rum kilisesi, patrikhanesi, papazları bir gizli ve ceninî (embryonnaire) Yunan devleti idi.

Tabasbusu, riyayı iyi bilen patrik, Konstantiniyenin fethinde Fatih İkinci Mehmedi avladı. Fatih vergi almağa muhtaçtı. Patrik:

— Başım la beraber, dedi, eğildi, etek, ayak öptü ve dediğini yaptı; buna mukabil hukuki esasiye noktasından pek canlı imtiyazlar kopardı.

Üç asır geçti, bu riya sayesinde rum milleti ilkin varlığını koruyabildi. Bu içtimâî hal onu ticarete sevk ediyordu.

Kilise ticareti ve maarifi emretti. Ortodokslar bu

emri dinlediler. Yunanistanın istiklâlîni hazırlayan “Ethnihi eteriya,, yani millî cemiyet, iki noktaya büyük ehemmiyet vermişti: ticaret, okumak. Hükûmet ise ticareti, galip unsur olan türkler için güçleştiriyor, ve, maarifi tamim etmiyordu.

Neticede Babıâli maglup oldu, ve. Kilise ile Eteriya galip geldi.

Sadede gelelim. İşte, millî emellerini yerine getirdiği için rumlar kiliseye hâlâ merbutturlar ve fikri hürriyete pek o mertebe kulak asmazlar.... Buna mebnidir ki Yunanistan fazla günlük kokar. O mukassî, kapkara keşişhaneler müteaffindir.

Bununla beraber komünist partisi Yunanistanda, hele şu günlerde, harekete başladı, hükûmeti tehdit ediyor.

Koyu taassup, elbette, dürüş aksül'amelleri mucip olur.

Yunanlı “mütesavvif,, bir mahlûktur, ve bu tasavvuf, aynı zamanda hem dinî, hem siyasîdir. “Megali İdea,, büyük fikir, iki asırdanberi Yunan kafasını kurt gibi yiyor.

Anadolu hezimetinden, ve türk- yunan ehalinin mübadelesinden sonra bile “Megali İdea,, ya hâlel gelmediğini zannediyoruz. İşte bu afyondur ki yunanlıya türkü olduğundan başka bir şekilde gösteriyor. Yunanlı türkten hem korkuyor, hem ona zeval bulması mukarrer ve mukadder bir millet nazarı ile bakıyor.

“Yavuz,, un tamiri üzerine yunanlılar titrediler, uykularını kaybettiler, rahatsız oldular.

Halbuki “chauvin,, Yunanlıları dinleyiniz:

İstanbulu alacağız, Aya Sofyayı kiliseye tahvil edeceğiz... Fener mahallesinde bir rum başpapazının vücudu hâlâ, Yunanistanda büyük fikri körüklemektedir. 60,000 kadar rum, gûya, kendileri için bir piştar müfrezesidir. Ticarete pek hesabî olan yunanlıların siyasette bu derece mütesavvif olmaları acıptır!...

“Megali İdea,” husul buldu mu? Bu suale cevap verebilmek için, “Büyük fikr,”in efradını cami, agyarını mani bir tarifini yapalım. Büyük fikir, en şevketli zamanlardaki Bizans, yani Şarkî Roma imparatorluğunu ihya etmekten ibarettir.

Bizans ne idi?

Büyük, eski Roma imparatorluğu. Onorios ve Arkadios devrinde ikiye bölünmüştü : Şarkî, Garbî..

Şarkî Roma Bizansı payitaht ittihaz etti. Konstantin bu merkezi kurdu, şehre ismini verdi, ve hristiyan dinini resmen kabul etti.

Halis bir romalı ve lâtin olan yeni devlet git gide romalılığını ve lâtinliğini giderdi ; çünkü Ortodoks kılısesinin dinî, resmî ve kültüral dili yunanca idi. Fakat, tarih şahittir, İmparatorluğun bütün sekenesi yunanlı değildi ; bil'akis halis elinoslar ehemmiyetsiz bir ekalliyetti.

Bu saltanat nasıl grek olabilirdi ki imparator Justinien'in ahdinde şu ülkeleri ihtiva ediyordu.

Bütün Anadolu ve Suriye (Şark hariç), Mısır, Akdenizin hemem umum Afrika sahili, Şimalen Tuna ile mahdud bütün Balkan yarımadası, Dalmaçya, Bütün İtalya, cenubî İspanya...

Bu iklimlerde her millet sakindi. Onuncu asırda, imparatorluk bir az daha ihtisara uğramakla beraber gene iki yarımadaya hâkimdi.

Dil sayesinde yunanlılık bir hayli tabi milleti temsil etti ; lâkin bütün bir âlem nasıl yunanlılaşır?

Resmen ortodoks olan bulgarlar, sırplar, ulahlar boğdanlılar bile, son devirlerde temessülü kabul edemediler ve milliyetlerini kurtardılar. Asıl Yunanlı ekseriyetini muhtevi olan yerler Yunanistanı teşkil etti.

Merkez, payitaht, Kâzime olan Konstantiniyeye gelince, o şehir, tam Kozmopolit bir makar idi. Zaten saltanat da son derece beynelmileldi. Meselâ araplar, ermeniler, vahşiler, kayser oluyorlardı. İstanbul, İstanbul olmazdan evel orada çeşit çeşit

türkler oturuyordu. Hele karşı taraf, Galata, Kayseri ait değildi, bir Cineviz müstemlekesi idi. Ne garip halita ?

Sadedi kaçırmıyalım : işte, "Megali İdea" bu saltanatı iadeyi istihdaf ediyor. Kanunî Sultan Süleyman, Napoléon, Büyük İskender imparatorluklarının ihyası bundan ham bir hayal değildir...

Netice ne oldu ?

Sabık şarkî Roma devletinin eczası Osmanlılıkta da bir kaç sene hüviyetlerini (kimliklerini) gizledikten sonra istiklâl kavuştular.

Grekler enperyalisttir. Bunun içindir ki bulgarların patrikhaneden ayrılmalarına bir türlü tahammül edemediler.

Bu zihniyet hâlâ mevcuttur ve yunanlıların kafalarını eşiyor.

Bulgarlar, ruslar türklerle uzlaştıkları halde yunanlılar hâlâ türke garip bir nazarla bakmaktadırlar. Bu zihniyetin kendilerini felâkete sürüklediğini bile unutuyorlar.

Yunanistan son harplerden sonra haddinden ve hakkından fazla yer aldı. Lâkin buna da kanaat etmez.

Şu icmalimiz aslâ siyasî değildir. Kendi lehimize ve komşularımızın aleyhinde propaganda yapmıyoruz. Gayemiz bir iki kalem izi ile pek mühim bir komşu milletin seciyesini gözlerde teressüm ettirmektir.

Əğer yunanlılar bizi anlasa iki devlet siyaset ve iktisat sahalarında, yakın şarkta, Akdenizin bu havzasında bir birinin mütemmimi olmağa namzettirler.

Yağmur yağsa, gök gürlese, Güneş tutulsa Yunanlılar bu tabii hadiselerde dört asır evelki türkün kavuğunu görmekte dirler. Tatavla yangını oldu. Atina gazeteleri yaygarayı Ayyuka çıkardılar: Rumluğu türkler yoğaltıyor (imha ediyor); unutmayınız ki bu avavede bulunanlar şarkî Anadolu şehir ve köylerini kondaklıyanlar, cayır cayır yakanlardır.

Bir türk tayyaresi Çeşme veya Dikili limanlarında görünüyor: Sakızdaki ve Midillideki yunanlılar evlerine kapanıyorlar, felâkete intizar ediyorlar...

Türklere elinden gelen zulmü otmış, Garbî Anadolu'da Yunan imha siyasetinin sağ kolu bir papaz, İzmirin şanlı ordumuz tarafından işgalinde öldürülmüş. Öldürülür ya? Bütün Yunanlılık, her ortodoks kilisesi bu papazın ölümünün yıl dönümü münasebeti ile bizi lânetlemeye bir vesile buluyorlar.

İnsaf edin: Şu son harpte türk mü mazlûm, Yunanlı mı? Bir müstevli ordusu bir türk eline, Osmanlı devletinin za'fından istifade ile hırsız gibi giriyor. Eskişehire dek ilerliyor. Güzelce maglup olduktan sonra terkettiği yerleri kancıkça yakıyor... Kim zalim, kim mazlûm?

Sonra, utanmadan, arlanmadan bir papazın namını tezkir için cıyak cıyak bağıyorlar.

Bu zihniyetle mi müsalemete hizmet edilecek?

Lâkin müsterih olalım, zaman, o her arızanın tesviyesini tekeffül eden âmil, geç de olsa, komşularımızın vifaka mani olan bu zihniyetlerini düzeltecektir.

Böyle bir zihniyetin husulünden yegâne mes'ul Yunanlılar değildir. Yunanistan ve yunanlılık, fransızca tabiri ile bazı devletlerin "enfant gâté", sidir. Yunanistan çok şımartıldı. Eski yunanistanın yüzü suyu hürmetine İngiliz dilinin en yüce şairi lord Byron Misolongi'de canını feda etti.

Hissine mağlûp olmakta bizim merhum Süleyman Nazifin bir eşi olan Victor Hugo, bilir bilmez türkleri tahkir ve yunanlıları takdis etti. Mora asilerinin silâhlarından ziyade şairlerin beyitleri, nasirlerin nesirleri, siyasîlerin dolapları kıyâmı istiklâle ulaştırdı. Ve bu taraftarlık devam etti. Yunanlılar da bu mülâyim cereyanın devamına çalıştılar. M. Venizelos ilk defa iş başına geçince Avrupayı fethetti. Hiç bir sebep olmadan, hiç bir hüner ve eseri görülmeden dünyanın en büyük

siyasîsi addedildi. Yepyeni bir Periklis hey'etinde düvelî müzakerata girişti.

Bu teveccüh, bu ifrat ile taraftarlık kimi olsa şaşırtır, şımartır.

İşte, bunun içindir ki Yunan kabinesi şe'niyetle hiç bir alış verişi olmayan bir maceraya sürüklendi: Asiyaî bir Yunanistan.... Devletler bu fikri körükledi; Yunanlıları kendi elleri ile İzmir kordonuna çıkar-dılar. Hayaller hakikata münkalip oluyor, sanıldı. Artık "Megali İdea", büyük fikir, büyük bedahete münkalip oluyordu.

Meğer bunların hepsi rüyada visalden başka bir şey değilmiş.

Rüyada visal mi? o da değil; zira bir kâbusun neticesi uyanmak, kurtulmak, geniş bir nefes almak-tır. Rüyada, visalin neticesi de hayalin bir an için inkisarıdır.

Fakat yunanlılar için öyle mi oldu? Heybetli bir yunan ordusu Anadolunun göbeğinde ezildi. Midya harbinde Dârâ ve Key-Hüsrev'in heybetli leşkerleri nasıl kadim Yunan kuvvetlerine karşı ezildilerse öyle tuz, buz oldular.

Bundan 24 asır evel Akdenizi aşıp Yunanistana saldıran acemleri Miltiadi, Leonidas, Temistoklis nasıl dövdülerse, bu sefer de koca Gazi, o kadim Yunan Cenerallerinden on kat fazla bir şecaat, bir hüner ve bir sebatla yeni Yunanlıları, mütecaviz, mütearrız Yunanlıları dövdü, ezdi....

Bir kaç sene eveline ait olan bu tarihi tiz türk-ler unutmayalım.

Rumlar da unutmasınlar; unutmazlarsa kârlı çıkarlar.

Yunan istiklâlinin asır dönümü bana bu satırları yazdırdı.

Kandiyeli Salih Tosun
